

KÜLÖNFÉLÉK.

A legújabb hitvallás. A Szabadelvű Keresztények és Valóságos Szabadság Nemzetközi Társulatának konferenciája, mely 1937 aug. 3—8 napjain Oxfordban 23 nemzetnek 300 képviselője jelenlétében és részvételével tartotta üléseit, a következő hitvallást adta ki: „Hiszünk: 1. Isten szeretetében és igazságosságában. 2. Minden egyes emberi lélek végtelen értékében, a lelkiismereti szabadságához való jogában és az egyetemes testvériség megvalósítására való elkötelezettségében. 3. Jézus életének és tanításának értékében, szellemének soha meg nem szünő hatásában. 4. Isten szent lelkének állandó tevékenységében a kijelentés folytonossága által“.

Az I. G. Duca-i főgimnázium felső tagozatának fenntartását vállalta az egyház. A folyó évben tartott egyházi Főtanácsnak egyik történelmi jelentőségű határozata az, melyben az 1930 évi Főtanács határozatával szemben az I. G. Duca-i gimnáziumunk felső tagozatának fenntartási költségeit felvette a költségvetésbe. A lezajlott hét esztendő alatt egyesek és egyházközösségek, az intézet vendiákjai és jóbarátai adományából tartotta fenn az e célra alakult fenntartó bizottság. Hála és elismerés illeti mindazokat, akik lelkesedésükkel és áldozataikkal a megpróbáltatások nehéz évein át vezették az intézetet. Azonban a megpróbáltatások évei még nem értek véget. Az E. Főtanács abban a reményben vállalta a felső tagozat fenntartását, hogy a jótékony adományok nem fognak szünetelni, mert ezek nélkül fenntartani nem tudná. Ezért bizunk az intézet jóbarátaiban, hogy jövőre is szívükön hordozzák az intézet sorsát. Isten óvja meg egyházunkat attól, hogy még valaha olyan helyzetbe jusson, hogy választani kelljen két édes gyermeke között! p. s.

A világ bibliái. A kereszténység bibliáján kívül még sok Biblia van, melyeket nagy népek, mint Istentől ihletett szent könyveket kiváló becsben tartanak. Ilyen pl. a Brahmin Véda, a

hinduk szent könyve, mely vallásos hymnuszok gyűjteménye. Ezen kívül mithoszok, csodák, zsoltárok és prófétai látomások vannak benne. Nagyobb, mint a mi bibliánk s több mint százmillió ember hiszi, hogy az Isten beszéde van benne. Egy másik szent könyv a Buddhisták Tripitakája, amelynek több követője van, mint bármely más vallásnak. A Buddha tanai, mint a Jézuséi, sokáig csak hagyomány alakjában éltek s sok van köztük olyan, amiket Buddha nem tanított. Igen nevezetes Biblia a Zend—Avsta, a perzsák szent könyve, mely a Zoroaszter tanait foglalja magában, aki közel háromezer évvel ezelőtt élt. A kínaiak bibliája Konfuciusztól származik, akinek szintén sok millió híve van. Ez inkább erkölcsi tanításokat, mint közönséges értelemben vett vallási igazságokat tartalmaz. Bár nem volt eredeti gondolkozó, de szellemének nyomait az emberiség sok milliójának a lelkében hagyta. A legújabb Biblia a Korán, mely a zsidó szentírásból, keleti legendákból és Mohamed próféta kijelentéseiből állott elő. A próféta halála után gyűjtötték össze. Még ezeken kívül sok Biblia van a világon, amelyek mindenike reményt és vigaszt ad híveinek.

Schopenhauer. Folyó évi február 22-én mult 150 éve, hogy az újkori pesszimizmus atyja Danzigban született. A világi jólléttel és gazdasággal kecsegtető kereskedői pálya helyett, melyre atyja szánta, belső hajlamát követve, író és filozófus lett. Kora nehezen értette meg a budhista pesszimizmus felé hajló irányát. Bár, mint író, mint gondolkozó s mint filozófus egyike a világi irodalom legjelesebbjeinek, kortársai hallatlan mellőzésben részesítették. Ezért meghasonlott a világgal, kerülte az embereket s csak gondolatainak élt, melyeket állandóan bővített és mélyített. Csak élete vége felé eszmélt föl reá a világ. Az akarat szabadságáról írott akadémiai pályaműve jutalomban részesült. Neve és munkássága tulnőtt hazája határain. A világháború, mely annyi emberi gyarlóságot és bünt hozott felszínre, divatba hozta az ő pesszimista filozófiáját s ma különösen a tudósok, mind sürűbben foglalkoznak mélyen szántó gondolataival. Ámbár az ő sötét pesszimizmusa éppen olyan egyoldalú, mint a mindenütt és mindenben derült és napsugárt látó optimizmus.

Unitárius küzdelem. Minden egyháznak van valamely történelmi háttere, aminek nagy része van abban, hogy azzá lett, ami ma. Az unitárius és szabadelvű keresztény egyházak története

nem egyéb, mint állandó küzdelem a lelki sötétség ellen. Vessünk egy pillantást azoknak a kiváló férfiaknak és asszonyoknak a nevére, akik a mi templomainkban imádkoztak s úgy találjuk, hogy értelmi és társadalmi tekintetben állandó harcot folytattak a babonák ellen, olyan babonák ellen, amelyekken minden ötödik ember szenved, anélkül, hogy erről tudomással birna. (The Inquirer 1937 dec. 25.)

A középiskolai reformokkal kapcsolatosan a magyar kultuszminiszter foglalkozott a kisebbségi iskolák ügyével és kijelentette, hogy senkit sem kényszerítenek arra, hogy gyermekeit magyar iskolába járassa. Teljesen a szülőkre van bízva, hogy gyermekeiket milyen iskolában taníttatják. Nem kívánják a keresztény egyházak iskolafenntartói jogát gyengíteni. Nem hajlandó a lusta és haszontalan gyermekeket kedvezményben részesíteni. Az intézetek az ifjúságot a nemzeti eszme, a vallási gondolat és a keresztény erkölcs szellemében kell, hogy neveljék.

Mi a kereszténység? A kereszténység az a nemes élet, mely az emberiséget, mint egy családot úgy tekinti, amelyben mindenkinek kötelessége embertársával szemben a szives szeretet és jóakarát gyakorlása a Názáreti Jézus nyomán, aki biztosított arról, hogy a világok teremtménye a mi Atyánk. (The Inquirer 1937. december 25.)

A tegnap és a holnap embere. Kapi Béla evangélikus püspök ezen a címen Miskolcon tartott előadásában többek között ezeket mondta: A tegnap embere elfordul a tekintélyek uralmától, szembehelyezkedik a társadalommal, megveti az egyházi és a polgári erkölcs előírásait. Egyéniség akar lenni és ezzel devalválja a körülötte lévő összes közösségeket. A holnap emberének fővonása antiintellektuális lesz. Csődbe került a pusztá értelemre alapítás, s nem véletlen az, hogy az egész emberiség minden rétegét valósággal elborította az egészséges testi élet kultuszának, a természet élvezésének hulláma. Minden irányban fejleszteni akarja magát a holnap embere, nemcsak agyát, hanem szívét és testét is: harmonikus életre vágyik. A holnap embere vágyik az abszolútumra, amit csak a vallástól kaphat meg, nem a röpke vallásos hangulattól, nem a felekezetieskedéstől, hanem a komoly vallásosságtól.

Unitárius volt-e Newton? Newton Izsák Anglia legnagyobb tudósai között, majdnem olyan magas helyet foglal el, amelyet

Shakespeare a költők között. Ránknézve tudományos felfedezései mellett azért rendkívül értékes, mert majdnem kétszáz évvel azelőtt, hogy Angliában az unitárius vallást elismerték, Newton már unitárius volt. E nevezetes család egyik késői utóda lord Newton volt az, aki a trianoni békeszerződés ellen az angol parlamentben legelőször szólalt fel és igazságos elbírálást követelt. Newton Izsák 1642-ben született Anglia Woolspore városában. Cambridgeben tanult s ott az egyetemen 1669-ben a mennyiségtan tanára lesz. Tudományos felfedezései alapján nemcsak a londoni, hanem a párisi tudományos akadémia is tagjává választotta. 1727-ben halt meg és a Westminster apátság templomában temették el, ami tudományos érdemei legnagyobb méltatása volt. Vallása fölött mind mostanig folyt a vita. Legujabban dr. Mc. Lachlan véglegesen eldöntötte a kérdést. Életrajzirói ingadoztak vallása körül. Már életében irták, hogy Newton áriánus volt, sőt ugyanabban az időben egy másik író már egyenesen unitáriusnak mondja. Ez írók közül kettő (Haynes és Whiston) személyes barátai és munkatársai voltak, tehát tisztában voltak vallásos nézeteivel. Nagymértékben, sőt teljesen eldönti a kérdést az a tudományos adat, hogy Newton bizonytalansággal az Erasmus nyomán haladva, a Biblia meghamisításának két feltűnő pontja ellen felszólalt és történelmi alapon bebizonyította, hogy sem János 1 lev. 5, r. 7. verse, sem Timoteus 1-ső levelének 3 r. 16. verse nem úgy van közölve a Bibliában, ahogy eredetileg írva voltak, hanem megváltoztatva, tehát meghamisítva.¹ Ha egyéb nem is, e két versnek elbírálása bőven elég volna annak igazolására, hogy Newton a Dávid Ferencz és Enyedi György s jórészt a Serveto iskolájához tartozott. Az angol életrajzirók nagyrésze sehogysem tudott megnyugodni azon, hogy Newton unitárius volt. Dr. Mc. Lachlan (Inquirer 1938. 29 l.) megnyugvással hirdeti, hogy végül (1934) egy amerikai író More, a cincinnati Egyetem professzora, befejezetlen eldöntötte a kérdést. Angliában (Portsmouth) gyökeres tanulmány alá vette Newton teológiáját kézírataiból. Különösen érdekelte Newton két barátjának a szerepe. Meggyőződött hogy áriánus, tehát unitárius volt, mert „a trinitás két fő bibliai forrását gyökeréből kitépte és szétmorzsolta“. Az amerikai író szerint: Newton rationaliter elfogadta az unitárius felfogást, hogy Jé-

¹ Erdélyi Múzeum 1937 évi 2. füzet. Különlenyomat 14. lap.

zust az Atya prófétának küldötte e világba, aki a többi prófétától az ő küldetése közvetlenségénél fogva különbözött. Ő (Newton) mint akkor több más unitárius (p. o. Lock) az elmélettől eltérően, a gyakorlatot követte és benne maradt az anglikán egyházban, épp mint régebben Erasmus a katolikusban. Tehát a vitának vége, szól Mc. Lachlan — Newton, korának az unitáriusok haladó iskoláihoz tartozott, tehát unitárius volt.

bgy.

Gyászhirek. Dr. Gspann Károly ny. járási orvos, az unitárius egyház tanácsosa, az orsz. Magyar-párt intéző-bizottságának tagja, a Gazdák takarékpénztárának elnöke, a Gondoskodó Társaság, mint szövetkezet igazgatóságának tagja és több társadalmi intézmény lelkes támogatója, f. é. február 12-én, 39 évi boldog házasság után, élete 73-ik évében rövid szenvedés után elhunyt. Élete szenvedő embertársainak gyógyításával szakadatlan munkában telt el. Szorgalma és takarékosága által szép vagyont gyűjtött s e mellett embertársai megbecsülését is kiérdemelte. Hűséges neje és egyetlen fia áldja a jó férj és gondos apa emlékét.

Bőzödujfalvi Kovács Sándor ny. állami iskolai igazgató, életének 59-ik, második boldog házasságának 14-ik évében f. é. március 11-én Zälau-n váratlanul elhunyt. Élete a népnevelés és a családi kör szolgálatában folyt le. Minden munkájában hű és igaz volt. Felesége és gyermekei áldják emlékét. Isten vigasztalja meg az élőket. A holtaknak adjon csendes nyugalmat.

Dr. Gáspár János ny. tanár, fővegyész, egyházi tanácsos életének 79-ik évében április hó 1-én Firtánuş községben hosszas szenvedés után csendesen elhunyt. Élete javarészt a tudománynak szentelte, ahol szép sikereket ért el. Az egyszerű székely fiu szorgalma és tudománya révén előkelő állást vívott ki magának s nevét megörökítette. Nyugalomba vonulása után visszatért az ősi röghöz, melyet szorgalmasan művelt s tudásának gazdag tárházából sok jó tanáccsal látta el fajtestvéreit, akik szeretettel és tisztelettel vették körül. Gábor Albertné és Kozma Diménné özv. papnék testvéröket gyászolják az elhunytban. Legyen áldott emlékezete.

Szerkesztésért felel: VÁRI ALBERT.

Nyilvános nyugtázás.

A Keresztény Magvetőre az utolsó nyugtázás óta a következő befizetések történtek:

Dr. Márkos György 50, Tanka Károly 125, Komját-szegi Géza 100, Dr. Fazakas Miklós 200, Geréb Zsigmond 200, Dr. Márkos György 50, Weress Béla 100, Péterfy Albert 100, Lőrinczy Géza 100, Pál Ferenc 200, Bartha Miklós 400, Varghis-i egyh. 500, Gálffy Zsigmond ig. 200, Koronki János 200, Dr. Sükösd Zsigmond 200 Lei. Ezenkívül több lelkész fizetett a kongruájából, akinek külön-külön nyugtázva van.

Tisztelettel kérem a hátralékok és az előfizetési díjak beküldését, hogy a folyóirat előállításában és szétküldésében akadály ne merüljön fel.

Cluj, 1938 április 6.

Hadházy Sándor.
pénztárnok.

Unitárius egyházi művek.

Imák és imakönyvek:

- Dr. Boros György:** Szívemet Hozzád emelem, (kötés szerint különböző ár).
Szentábrahám-Csifó: Ima könyv, 60 Leu-
 tól felfelé.
Vári Albert: Imádságos könyv, 1925, 16
 ré, 224 oldal 45.—, 60.—, 85.—, 150.—, 200.—

Beszédék:

- Bölony Vilmos:** Profétáljatok 100—
Channing E. Vilmos: A tökéletes élet.
 (Fordították az unitárius tanárok)
 Cluj, 1881. 8 r. 176 old. 25—
Csifó Salamon: Szolgálat az Úr előtt. 50—
Szent-Iványi Sándor: Jézus emberarca.
 1929. 16 r., 147 old. 100—
Többen: Pályadíjjal jutalmazott unitá-
 rius egyházi beszédék, (kiadta: Gálfí
 Lőrinc) Cluj, 1916. 8 r., 118 old. köve 60—
Vári Albert: Keressétek először Isten-
 nek országát. Odorheiu, 1927. 8 r.,
 142 old. 100—
Weress B.: Ime az ember. 90—
Kovács Lajos: Ébresztgetés 100—
 " " A mi tisztünk igazsága 2—

Ágendák:

- Ütő Lajos:** Bölcső mellett (kereszte-
 lési beszédék). 50—
 — Megnyilatkozásunk helye,
 (urvacsorai beszédék) 50—
 — Myrtusok között, (esketési
 beszédék). Cristur, 1927.
 8 r., 74 old. 50—

Theológia, filozófia és neveléstudomány.

- Benczédi Pál:** A vallás-tanítás törté-
 nete. Cluj, 1915. 8 r., 74 old. 30—
 — Az unitárius hitelvek kifejlődése.
 Cluj, 1934. 124 oldal 80—
 — A ma vallása (ford.) I. G. Duca 40 old. 20—
 — Dávid Ferenc Egyetl története 20—
Dr. Borbély István: A Magyar Unitá-
 rius Egyház hitelvei a XVI. század-
 ban. Cluj, 1914. 8 r., 83 old. 40—
Carpenter—Dr. Kiss: A kereszténység
 helye a világ vallásai között. Cristur,
 1923. 8 r., 70 oldal 50—
Carpenter—Dr. Kiss: Buddhizmus és
 kereszténység. Cluj, 1925. 8 r., 167 old. 100—
Dr. Csiki Gábor: Hiszek egy Istenben.
 Cluj, 1926. 8 r., 157 old. } Kötve 90—
 } Flúze 70—
Dr. Gál Kelemen: Brassai küzdelmei
 a magyartalanságok ellen 50—
Dr. Gál Kelemen: Brassai mint Philo-
 sophus. Cluj 1899. 8 r., 105 old. 20—
Gálfí Lőrinc: A hitvallások története.
 Cluj, 1916. 9 r., 472 old. 100—
Gálfí Lőrinc: Legközelebb Jézushoz
 Cluj, 1915. 8 r., 55 old. 30—
Haller—Boros Jenő: Az evangéliumok
 nőalakjai. Cluj, 1930. 16 r., 30 old. 15—
Dr. Gál K.: Brassai Sámuel 50—

- Dr. Kiss E.—Hall:** Egy Unitárius hit-
 világa
Lőrinczy D.: Az ismeretlen tanítvány
 megszóal
Dr. Kiss Elek: Az Isteni Törvény utja.
 Cluj, 1924. 8 r., 248 old.
Lupton—Lőrinczy László: Miért vagyok
 unitárius?
Savage—Kovács: A kereszténység fej-
 lődéstörténete. Odorheiu, 1927. 8 r.,
 156 oldal
Szentábrahám—Derzsi: A keresztény
 hittudomány összege. Cluj, 1899. 8
 r., 412 oldal
Ürmösi József: A gyakorlati theologia
 főbb irányelvei
D. Varga Béla: A jelentés logikai al-
 kata Bpest, 1916. 8 r., 34 old.
 " " A lelkiismeret. Cluj,
 1909. 8 r., 89 o'd.
 " " A logikai érték problé-
 mája és kialakulásának történte.
 Bpest, 1922. 8 r., 149 old.
Vári Albert: Miért vagyok én unitárius.
 Cluj, 19 6. 16 r., 20 old.
Dr. Iván László: Dávid Ferenc arca a
 szellemtudományi lélektan tükrében
 Magyarországon I

- Dr. Gladden—Kiss Sándor:** Keresztény
 Pásztor 287 old.
Clarke Freeman—Kiss Sándor:
 Mindennap vallása. 207 old.
**Peabody G. Ferenc—Szent-Iványi
 Sándor:** A lélek egyháza

Történelem:

- Dr. Boros György:** Dr. Brassai Sámuel
 Cluj, 1927. 8 r., 372 old.
Dr. Boros György: (szerk.): Az unitá-
 rius vallás Dávid Ferenc korában és
 azután
Channing E. Vilmos: Válogatott művei
 III. kötet. (Élet és jellemrajzok.) (For-
 ditották az unitárius tanárok.)
Jakab Elek: Dávid Ferenc emléke. Bu-
 dapest, 1879. 8 r., 1561.
Kanyaró Ferenc: Unitáriusok Magyar-
 országon. Cluj, 1891. 8 r., 229 l.
Kelemen Lajos: Ujat b adattár a Varg-
 yasi Dániel-család történetéhez. Cluj,
 1913. 8 r., 426 l.
Szentmártoni Kálmán: János Zsigmond
 Élet- és jellemrajza 1
Dr. Gál Kelemen: A kolozsvári unitá-
 rius kollégium története, 2 kötet 3
 Amator pld. köve 50

Törvénykönyvek:

- Dr. Tóth György:** Az Unitárius Egy-
 ház szervezete. I. k.
Dr. Tóth György: Az Unitárius Egy-
 ház Rendszabályai
Dr. Tóth György: Az unitárius egyház
 alkotmányának vázlatos jogtörténeti
 kifejlődése

Megrendeléseket kérünk az **UNITÁRIUS IRATTERJESZTŐ** címén